

Europa och tjuren

Som jag råkar känna det — och jag tror många med mig — är en fullvärdig livsinsats omöjlig, ja hela livet en meningslöshet utan stödet av ett historiskt sammanhang, skriver bruksdisponenten, fil dr Hans Rudberg. Europas historia tagen som helhet är skrämmande och motsägelsefull. Men i denna väv kan vi århundrade efter århundrade finna några ledmotiv. Tillsammans bildar de detta något svårbestämda men ändå oerhört vitala, som i högtidliga sammanhang brukar benämnas den västerländska kulturtraditionen. Det är här vi skall hämta vår styrka och inte i Maos lilla röda.

Det var en gång en prinsessa. Hon var mycket vacker. En sommardag badade hon vid en strand i Östra Medelhavet och frestelsen blev Zeus övermäktig. Han förvandlade sig tillfälligt till en tjur och simmade med henne över havet till Kreta. Hennes två söner Minos och Rhadamanthys härskade över Kreta så länge de levde och fick sedan ta hand om underjorden därför att deras far inte ville lämna ifrån sig makten över gudarnas boning. Den sköna prinsessans namn var Euro'pe.

Vi moderna människor har inte så mycket till övers för myter av det här slaget. Vi anser oss vara så rationella. Hur stor är inte vår kunskap och hur vidskepliga var inte våra förfäder? Ändå har den medvetna lekfulla sagomyten en stor betydelse. Ofta tar myten fasta på en stark kollektiv upplevelse, omtal- kar den till en berättelse och fixerar därigenom ett historiskt innehåll, som annars kanske alltför snabbt och lätt skulle förflyktigas. Myten är släkt med konsten och även religionen är alltid noga med att söka både konstens och mytens stöd.

Låt oss fundera litet över den gamla myten om Europa och Tjuren. Carl Fries har skrivit en bok med detta namn. Den innehåller skarpsynta reseskildringar från Medelhavet. I det kapitel som givit boken dess namn bevittnar han en oskyldig och nästan ofarlig lantlig tjurfäktning och registrerar noga dess många rituella ekon. Med dem som utgångspunkt drömmer han sig tillbaka genom

årtusenden till den minoiska kulturens barndom. Han talar om tjurkultens tidiga spridning över hela medelhavsområdet. Han citerar även bibeln:

”Därefter skall prästen med blodet bestryka hornen på den välluktande rökelsens altare, som står inför Herrens ansikte...”

Eller översteprästen Aron som ber ”gör oss en Gud som kan gå framför oss” varefter alla satte sig ner att äta och dricka som inledning till den mångomtalade ”dansen kring guldkalven”.

Fries mediterar över offrets innersta väsen — utmaningen av döden — sanningens ögonblick då döden antingen segrar eller viker undan för en tid.

Fries skriver väl och om vi lyssnar inåt oss själva kan vi känna hur liksom dolda strängar vibrerar i vårt undermedvetna och kanske en sorg över något som gått förlorat. Eller har det inte det? Kanske inte ännu, kanske inte ohjälpligt. Det är frestande att spekulera över några skärvor från Kreta, som nått ned till oss genom årtusenden. Skärvor är ordet även bokstavligen.

På fresker och krukor från den nu 4000 år gamla minoiska kulturen visas med betagande skönhet i linjespelet hur unga välgymnastiserade människor istället för att döda tjuren leker med den, fattar hornen och låter kraften i huvudkastet ge styrka till ett språng och en volt över tjuren i hela dess längd. Dessa bilder kan stå som symbol för något väsentligt i Europas världshistoriska insats. *Vad det ständigt gäller är inte styrkan*

utan förmågan att tämja styrkan. Detta sker genom mod och genom kroppens och andens målmedvetna träning. Det sker med den lätthet, som i grekisk föreställningsvärld vittnar om gudarnas närhet.

Arvet från Jerusalem och Aten

Men låt oss i historien vandra tusen år framåt i tiden från den minoiska kulturens blomstring. Vi möter då i Aten en man med fult runt ansikte men med utomordentliga karaktärssegenskaper och ett bländande intellekt. Vad Sokrates bland annat lärde ut av bestående värde var betydelsen av att använda språket och dess begrepp konsekvent och begripligt på *alla* mänskliga förhållanden och alla *sambällets* svåra problem. Men han var också en vishetslärare och lika djupsinnig som någon modern tänkare.

En av hans mest berömda dialoger är den ovanligt harmoniska och lyckliga Symposium. Man firar Agaton, en ung och framgångsrik författare, som just haft en succé på teatern och festen varar natten igenom under samtal, som genom på en gång glad och djup spiritualitet lever ett odödligt liv i världslitteraturen. Vad man talar om är kärleken i alla dess former och yttringar från sinnligheten till den fullständiga hängivenheten inför uppgifter där egenintresset måste träda tillbaka. ”Undra inte på” säger Sokrates ”om allting i naturen vördar sin egen avkomma. Det är för odödlighetens skull, som denna omsorg och denna kärlek innebor i allt och alla.” Ytterligare

fyrhundra år senare talar Jesus från Nasaret om kärleken och godheten med ännu djupare allvar. Mot den världsliga makten vågade han ställa Guds vilja.

Vad vi i våra dagar har anledning att besinna oss över som nation och som enskilda människor är det ansvar vi är skyldiga ett historiskt skeende, som vi själva är del av, vare sig vi så önskar eller ej. Hela den europeiska historien har varit en oavbruten, men knappast särskilt framgångsrik kamp för att sammansmälta "arvet från Jerusalem och arvet från Aten". Jag säger detta medveten om att frasen är sliten, men det kan omöjligt sägas enklare och sannare. Vad man också kan säga om oss européer är att vi lyckas tämja allt starkare krafter — men också ständigt till slut frambesvärjer krafter som vi inte längre behärskar. Det verkar ofta som om Tjuren skall bli Europa övermäktig.

Den värld som Västeuropa under några århundraden i nya tiden behärskat med en så märkvärdigt självklar och obestridd överlägsenhet har i våra dagar blivit mycket stor och helt kaotisk. Överbefolkningen och livsmedelsbristen är redan närmast katastrofal och prognosen för resten av vårt århundrade är helt skrämmande. Till detta och antagligen nära sammanhängande med svälten och otryggheten kommer den oförsonliga ideologiska konflikten mellan *kollektiva* strömningar och det som *vi* står för i västerlandet. Maoismen i Kina är en religion och ordföranden Mao har utnämnt sig själv till gud. Den ryska kom-

munismen däremot börjar på något märkvärdigt sätt alltmer att likna en urartad kapitalism där ett dussin storföretag fått hand om hela produktionen och militären har den politiska makten. Världen är verkligen förvirrad i överkant, knappast längre att likna vid en beskedlig guldkalv, mera vid en flock av ilska stridstjurar som när som helst samfällt kan vända sig mot oss.

Europas tillstånd

Hur är tillståndet i det Europa som finner sig ställt inför denna historiens ödesmättade prövning? Jag vill uppmana var och en att läsa Anthony Sampsons "De nya européerna". Med stor omsorg och skarpsyn söker han svar på frågor som — vilka har makten i Europa? — vilka är de ledande industricheferna, politikerna, visionärerna, militärerna? — vilka äger produktionsmedlen? En fråga som han varken ställer eller besvarar är — vilka är våra andliga ledare? Som jag ser det, saknar Europa av idag just andlig ledning och in i detta skräckinjagande vacuum är det som den extrema vänstern gjuter sitt gift.

Ett Europa utan andlig ledare är dömt att förbli "Asiens glasveranda" riskabelt utlämnat åt ödets nycker. Män som de Gaulle, Wilson och Kiesinger blir tvungna att söka stöd i tillfälliga nationella stämningar och det europeiska enhetsverket blir ett lappverk och vår insats i världen en parodi på vad den kunde vara. Tala inte om en europeisk vision, den existerar inte — annat än möjligen

som stora företags vision av en stor marknad. Utmärkande för dagens Europa är nämligen inte bara den politiska vanmakten och splittringen utan även det växande välståndet och rikedomen som på ett märkvärdigt sätt står i kontrast till vissa enskilda staters kroniskt dåliga affärer.

Detta är sålunda den bakgrund mot vilken vi har att bedöma vårt eget lands politik: En fattig och lidande värld i uppbrottsstämning, ett välbärgat och industriellt livaktigt Europa som är politiskt lamslaget. På allt sätt är vi beroende av detta Europa. Vi byter varor med det, vi får våra impulser i konst och vetenskap mest från Europa, vi tillbringar en stor del av vår semester i Södern. Hur vi än bär oss åt är vårt öde förenat med Europas. Dessa band är så starka att till och med den framtida ekonomiska och politiska organisationen av Sverige och Norden måste bedömas med hänsyn till hur bra eller hur illa den passar ihop med Europa. Med vilket Europa alltså? Med ett socialistiskt Europa eller med ett liberalt statsförbund där varje stat är lika egensinnig och oberoende som de Gaulles Frankrike eller med ett federalt Europa där de enskilda staterna överför en hel del av sin självbestämmanderätt på övernationella europeiska organ? På dessa frågor finns för närvarande inte något säkert svar.

En nordisk ekonomisk union

I denna situation så präglad av ovisshet har frågan om en gemensam skandina-

visk marknad aktualiserats både av näringslivet i våra länder, av fackföreningsrörelsen och av de politiska makt-havarna, som råkar ha olika färg i nästan vart och ett av de berörda fyra länderna. Man måste se detta som ett intressant och löftesrikt initiativ, som säkert kommer att följas med spännt intresse även av iakttagare nere på kontinenten. Är detta verkligen möjligt, så frågar man sig, med Finlands korrekta och nästan vänskapliga förbindelser med Sovjet, med Norges och Danmarks anslutning till Nato och med Sveriges principiella neutralitet. Om det är möjligt att med sådana utgångspunkter ändå gå samman ifråga om praktiskt taget allt utom försvars- och utrikespolitiken, så är detta en stor sak. Bland annat skulle de belysa hur de militära aspekterna av staternas umgängesformer i denna del av världen avtar i betydelse. I högre grad än nu skulle Skandinavien kunna framstå som en brygga mellan Öst och Väst.

Men jag tror att betydelsen av Nord-ek, en nordisk ekonomisk union, kommer att vara större än så. I Europa diskuteras sedan tio år fruktlöst hur egentligen ett förbund av Europas stater skall vara beskaffat. Vi har plötsligt, väl inom räckhåll, möjligheten att ge ett exempel, som kan få karaktären av ett experiment varur många lärdomar kan dras. Naturligtvis vet jag att här finns en hel del hinder och hämningar som måste övervinnas.

Jordbrukspolitiken är den största stö-

testenen liksom i det övriga Europa, så låt oss dröja något vid den. I stora drag råder numera enighet om vårt lands jordbrukspolitik. Av någon underlig orsak vill visserligen regeringen att jordbruksproduktionen och antalet människor som sysslar med den skall minska ännu fortare än vad som är naturligt med hänsyn till åldersfördelningen i jordbruket. Man vill snabbt ner till en självförsörjningsgrad omkring 80 % medan vi i moderata samlingspartiet anser att så som det ser ut i världen någonting omkring 90 % är mer betryggande. Men inte minst den sista prisöverenskommelsen visar ändå att det går att komma överens. Allt vi behöver kräva i förhandlingarna om Nordek är därför rätt att fullfölja huvudlinjerna i vår interna jordbrukspolitik.

Vi kommer alltid att exportera och importera en hel del livsmedel. Danskar begär en favoriserad ställning när det gäller vår import. Här bör det tydliga finnas utrymme för medgivande utan att för den skull några ytterligare bördor behöver läggas på vårt egna jordbruk. Klarar man dessa problem så bör man rimligtvis också klara alla andra ekonomiska frågor. Att märka är att alla tullar inbördes redan är borta tack vare Efta. Vad det hela handlar om är att skapa en gemensam yttre tullmur och dessutom att vidta en rad åtgärder för att få fria kapitalrörelser, fri arbetsmarknad för alla yrkesgrupper, en harmonisering av skatte- och sociallagstiftning etc. Intensifierat samarbete ifråga

om kultur och forskning ej att för-
glömma.

Det mest intressanta med planerna på Nordek är hela den organisation av ett långtgående samarbete med vissa övernationella institutioner men ändå helt intakta nationella identiteter, som avtecknar sig. Inom ramen av Nordek kommer en norrman att kunna känna sig som norrman och en finne som finne, ändå kommer vi alla att hämta extra styrka och en viss trygghetskänsla ur medvetandet att tillhöra en så homogen och livskraftig del av världen som Norden representerar. Våra insatser i Europa och i världen bör rimligtvis vinna på detta ökade självmedvetande.

Europa — ett föredöme

Det sorgliga med Europa — och med USA — är att vi erbjuder världen ett så fruktansvärt dåligt föredöme. Se på de båda världskrigen eller på nazismen i Tyskland, eller översteväldet i Grekland med USA:s stöd, eller på vår oförmåga att komma tillrätta med industrialismens avigsidor. Ju mer man funderar över förhållandet mellan Europa och den stora fattiga delen av världen, desto tydligare inser man att det bästa bidrag vi kunde lämna vore vår egen politiska hälsa och stabilitet. Med en sådan förändrad och sundare bakgrund borde Europas insatser för u-hjälpen kunna förstärkas enormt både kvantitativt och kvalitativt. Vi skulle kunna lära världen både hur man vinner materiellt välstånd och vad detta kan användas till. *Charity*

begins at home. Europas svaghet gör att tredje världen ser sig om efter nya ledare och missförstår avsikten med våra välmenande gåvor.

Styrka och svaghet är i våra dagar inte längre riktigt detsamma som militär makt eller vanmakt. Världsdramat har under 1960-talet fått en tydligare andlig dimension. Det räcker inte längre med att vara en supermakt — inte ens för att besegra Vietnam — inte ens för att krossa det tjeckoslovakiska folkets motståndsvilja. Men *vad* är det då som räcker, vad begärs av oss? Jag är inte så förmäten att jag tror mig veta ett svar, men vad jag vet är att frågan är ställd av hela den historiska situation vi befinner oss i. Man måste förstå ungdom, som med hela den radikalism och känslighet som hör ungdomen till reagerar desperat i en situation där den har rätt att känna sig sviken.

Åtskilliga undrar säkert vad det kan vara för mening med att börja en sådan här artikel med en gammal grekisk myt, med några lösa funderingar om hedersmannen Sokrates och med en erinran om det som är oss mest heligt? På den frågan är bara ett subjektivt och uppriktigt svar möjligt. Som jag råkar känna det — och jag tror många med mig — är en fullvärdig livsinsats omöjlig, ja hela livet en meningslöshet, utan stödet av ett historiskt sammanhang.

Europas historia tagen som helhet är skrämmande och motsägelsefull. Men i

denna väv kan vi århundrade efter århundrade finna några ledmotiv. Tillsammans bildar de detta något svårbestämda men ändå oerhört vitala, som i högtidliga sammanhang brukar benämnas den västerländska kulturtraditionen. Det är här vi skall hämta vår styrka och inte i Maos lilla röda katekes. Detta kan låta som en konservativ trosbekännelse i dålig mening. Men det råkar vara så att en viss mycket radikal chefredaktör har skrivit den bästa boken på många, många år om den tradition jag har i tankarna. Jag menar Olof Lagercrantz Dantebok "Från helvetet till paradiset". Våra vanligaste stereotypa partipolitiska småmynt är inte längre särskilt gångbara. Europas sanna anda är faustisk. Vi bryter ständigt upp och går vidare. Tänk på Goethes strof:

"Werd'ich zum Augenblicke sagen:

Verweile doch! Du bist so schön!

Dann magst du mich in Fesseln schlagen
dann will ich gern zu Grunde gehn."

Så sannerligen vi har någon anledning att låta en bondeledare i Kina visa oss vägen till ett bättre samhälle.

De politiska demagoger i vårt land, som utnyttjar ungdomens naturliga villrådighet i en förvirrad tid, som med hjälp av lögner och vantolkningar ger en vrångbild både av vårt samhälle och dess näringsliv, de sviker sin plikt och försöker släcka den eld andra bär som en budkavle genom tiden. Jag beklagar dem för deras ansvarslöshets och enfaldighets skull!

Vårt alternativ

Men detta avståndstagande är inte nog. Vad begärs då av oss? På den frågan finns ett svar. I stort sett vet vi alla här vad för slags samhälle *vi* önskar oss. I alla detaljer är vi kanske inte eniga, men de stora linjerna är klara. Vi vill ha en levande demokrati med bred folklig förankring. Vi vill ha ett dynamiskt näringsliv, som i största utsträckning äges av enskilda människor, men med en vittförgrenad och välbalanserad maktstruktur. Vi vill ha en förtänksam miljöpolitik, som ser till att inte 80 % av alla vårt lands innevånare klumpas ihop sig i tre storstadsområden, som vårdar våra landskaps skönhetsvärden, våra vattens renhet och vår lufts friskhet. Vi vill ha ett försvar av pålitlig styrka och en socialpolitik som tar god vård om de människor som behöver hjälp. Vi vill ha en kultur som genomtränger hela samhällskroppen ut i dess finaste förgreningar, som ger oss värdighet och säkerhet men också hjälper fram den spontana livsglädjen.

Men det är till slut inte dessa mål eller visioner som är viktigast utan den *väg*, som vi tror leder säkrast till dem. Även den går att finna. Var och en som i sitt politiska arbete verkligen gör sitt allra bästa, med samma självklarhet som i sin vardagliga yrkesutövning, hon eller han vandrar på den vägen. *Tro mig!*

I praktiken betyder detta mestadels — *var verksam*. Tänk — tala — handla

— tag initiativ — fullfölj dem med envishet. Du bör besinna att inte bara världen och problembarnet Europa kännetecknas av förvirring. Även vårt gamla Sverige är i dag i behov av fastare ledning. Under den senaste valrörelsen kastades mycket smuts och lämnades många fagra löften om allt vad *staten* skulle göra för oss alla. Våra socialdemokrater predikar alltid öppet välsignelsen av ständigt ökat statsinflytande. De vann valet, men allt de lyckats åstadkomma är nya bevis för att orden saknar täckning. Jag menar nu att i denna situation präglad av mångordig velighet och passivitet är fältet fritt för initiativ. Väljarna kommer att lyssna och reagera positivt.

Men en sådan handlingskraft förutsätter ändå i längden en insikt som omfattar mer än stora linjer. Inte minst vid fördjupning är den Sokratiska andan till hjälp. Men nu skall jag inte trötta mina ärade läsare med mera filosofi. Ty vad vi inte bör glömma, när vi mödosamt väljer ståndpunkter är att Sokrates och hans samtida lärjungar liksom sentida efterföljare bland filosofer, vetenskapare och oss andra inte *bara* intresserar sig för den så kallade platonska kärleken eller för abstrakta principer som exempelvis att med den rätta insikten alltid följer det rätta handlandet. Sokratiske anda betyder också att eftersträva ett "filosofiskt sinnelag" — en attityd med förvånande, ibland något chockerande variationsrikedom. Tänk bara att kunna bevara sitt goda humör även under

besvärliga programdebatter med partivänner. Eja vore vi där!

Hur underbart livsbejakande slutar för övrigt inte Symposium, den dialog jag berättat om. Det djupsinniga resonandet ebbar ut. Stämningen lättar. In träder med sällskap och blommor i håret Alkibiades lindrigt berusad och bekransar Agaton. Samtalen fortsätter visserligen natten igenom. Men ingen kan efteråt riktigt tydligt minnas vad de till slut gick ut på. Något om släktskap mellan tragedi och komedi. Sokrates avtvingar sina vänner medgivanden men de var för sömniga att riktigt följa med. Först somnade Aristofanes, sist Agaton när det

började dagas. Sokrates själv gick till Lykeion, tog ett bad, tillbringade dagen där som vanligt och gick först på kvällen hem till vila.

Vad jag försökt säga på olika sätt, och även med detta sista, är att vi för att någonsin kunna vinna väljarsympatier på tillräckligt bred front, som bundsförvanter behöver många sorters människor, många sorters krafter, många sorters stämningar och känslor. Vi behöver den hetaste vilja, den klaraste tanke, det bästa humör, all vår utållighet. Och våren — ja den kommer så saktelig — men tro mig, den kommer!